

FAAS WILKES

DE ZOEKTOCHT
VAN EEN
KLEINZON

NINO WILKES

OPGETEKEND DOOR ROBERT HEUKELS

FAAS WILKES

**DE ZOEKTOCHT VAN
EEN KLEINZON**

NINO WILKES

Opgetekend door Robert Heukels

KOSM • S

Kosmos Uitgevers, Utrecht/Antwerpen

KOSM • S

www.kosmosuitgevers.nl

kosmos.uitgevers

kosmosuitgevers

faaswilkes

© 2020 Nino Wilkes / Kosmos Uitgevers, Utrecht/Antwerpen

Auteur: Nino Wilkes

Opgetekend door: Robert Heukels

Afbeelding Faas Wilkes voorzijde: Kamp Seedorf

Omslagfoto's voorzijde: Jan Reinier van der Vliet

Omslagfoto achterzijde: Edwin Smulders

Omslagontwerp: Studio Rikkelman

Vormgeving binnenwerk: Zeno Carpentier Alting

Foto's binnenwerk: alle foto's zijn afkomstig uit het privé-archief familie Wilkes, archief Bram Bos en archief Matty Verkamman met beeldbewerking en zwart-wit foto's ingekleurd door Julia Ukolova (Samara, Rusland), tenzij anders vermeld bij de foto zelf

Tekstredactie: Kirsten Verhagen

Kosmos Uitgevers vindt het belangrijk om op milieuvriendelijke en verantwoorde wijze met natuurlijke bronnen om te gaan. Bij de productie van het papieren boek van deze titel is daarom gebruikgemaakt van papier waarvan het zeker is dat de productie niet tot bosvernietiging heeft geleid.

ISBN 978 90 215 7774 6

ISBN e-book 978 90 215 7775 3

ISBN audiobook 978 90 215 7776 0

NUR 491

Alle rechten voorbehouden / All rights reserved

Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, online-publicatie of op welke andere wijze en/of door welk ander medium ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Deze uitgave is met de grootst mogelijke zorgvuldigheid samengesteld. Noch de maker, noch de uitgever kan echter aansprakelijk gesteld worden voor eventuele schade als gevolg van eventuele onjuistheden en/of onvolledigheden in deze uitgave.

De uitgever heeft ernaar gestreefd de rechten van derden zo goed mogelijk te regelen. Degenen die desondanks menen zekere rechten te kunnen doen gelden, kunnen zich tot de uitgever wenden.

INHOUD

Proloog	9
Hoofdstuk 1 - De tijd van nu: Donny van de Beek en Matthijs de Ligt	15
Hoofdstuk 2 - Oma	31
Hoofdstuk 3 - Dennis Bergkamp en Patrick Kluivert	65
Hoofdstuk 4 - Een ode aan opa	83
Hoofdstuk 5 - De vedette, de historie	91
Hoofdstuk 6 - Onze mannen in Valencia	153
Hoofdstuk 7 - Oude vrienden uit Amsterdam	163
Hoofdstuk 8 - Rotterdam	173
Hoofdstuk 9 - De eerste helft was voor Faas, de tweede helft voor Mona	211
Voetbalcarrière	234
Dankwoord	236

Voor Mona

Faas passeert de keeper en scoort tegen België in de Kuip, 1959.

PROLOOG

‘Wilkes ... Wilkes? Ben jij dan de kleinzoon van *Faas* Wilkes?’

Zo vaak als ik die vraag krijg ...

Het antwoord is: ja. Ik ben de kleinzoon van *Faas* Wilkes.

Sterker nog: ik ben naar hem vernoemd, mijn naam is *Nino Servaas* Wilkes.

Het vervolg van zo’n gesprek is lastiger. Wat wéét ik van mijn opa? Ik weet vooral heel veel niet. Er zwerven slechts een paar herinneringen in mijn hoofd.

Een Playmobilpoppetje dat hij me ooit gaf.

Andere cadeautjes, autootjes vooral.

De puzzelboekjes waarin hij altijd was verdiept en waarmee hij soms in zijn auto kon zitten wanneer hij ergens op moest wachten.

Zijn glaasje rode wijn; symbool van gezelligheid.

Ik zie een man met de afstandsbediening van de tv in

zijn knuisten. Flarden. Foto's. De filmpjes op YouTube van het *Polygoonjournaal* oftewel de bioscoopjournaals, befaamd vanwege de zwart-witbeelden, het vaak versneld afspelen en het opgewonden stemgeluid van Philip Bloemendal. En dan was er natuurlijk die bijzondere naam waarmee hij zelf geweldig blij was, want wie heet er nou zo mooi: Fáás. Het schijnt dat er in Milaan en Valencia heel wat mannen van een jaar of zestig, zeventig rondlopen die ook Servaas heten ...

Opa en ik, wat hadden we samen? Wat zie ik op de foto's van vroeger? Zijn trekken in het magere gezicht komen me bekend voor, ik zie dat mijn vader op hem lijkt, dat ik dat ergens ook doe. We worden verbonden door zijn rugnummer 9, dat hij – evenals 7 en met name 8 – vaak droeg. Daar is iets mee, met die 9. Opa droeg de 9 tijdens de Wedstrijd van de eeuw in 1999 en ik ben geboren op 19-9-1995. Bizar, dat zal geen toeval zijn, al die negens. Was hij net zo'n grote dierenvriend als ik? Hij had altijd honden; ik herinner me een boxer die Bello heette. En ik houd net als hij deed van mode. Ook op sociaal vlak vertonen we gelijkenissen. Ik praat net zo gemakkelijk als mijn opa, wij van Wilkes kletsen aan één stuk door. Dit soort gedachten dolen rond in mijn hoofd. De boeken liegen niet, overal lees ik hetzelfde: mijn opa was een belangrijke grondlegger van het Nederlands betaald voetbal. Op 10 maart 1946 maakte hij zijn debuut voor het Nederlands elftal in Luxemburg (2-6 winst, vier goals van opa) en hij speelde als een van de eerste Nederlandse voetballers in het buitenland, bij grote clubs

als Inter Milaan en Valencia. Daarmee veranderde hij het denken over voetbal in Nederland van amateurisme naar professionalisme, al duurde het jaren voordat ze in Nederland begrepen dat voetballen een vak is. Ik heb het nagezocht en alleen Gerrit Keizer (keeper, Arsenal, 1930), Beb Bakhuis (aanvaller, FC Metz, 1937) en Gerrit Vreeken (rechtsbuiten, Monaco, 1948) gingen mijn opa voor, ook zij voetbalden al heel vroeg in het buitenland. Maar als je het hebt over de eerste Nederlandse speler die echt voor een heel goed contract in een heel grote competitie ging spelen, heb je het over Faas Wilkes. In totaal speelde opa acht seizoenen over de grens: vier in Italië (na drie jaar Inter ging hij naar Torino) en vier in Spanje (drie seizoenen Valencia en één seizoen Levante). Zijn grootste faam bij nieuwe generaties dankt hij aan Johan Crujff. De man die alom beschouwd wordt als de beste voetballer die we ooit hebben gehad noemde consequent Faas Wilkes als zijn grote idool, en voor de Wedstrijd van de Eeuw selecteerde hij mijn opa als basisspeler in het Elftal van de Eeuw.

Daardoor staat er van mijn opa, net als van Crujff, Ruud Gullit, Frank Rijkaard, Marco van Basten, Dennis Bergkamp, Willem van Hanegem, Rinus Michels en nog wat grootheden, een standbeeld in de tuinen van de KNVB in Zeist. Er is in Amsterdam een Faas Wilkesstraat in de Sportheldenbuurt nabij Zeeburg, en in Rotterdam huist het Sportpark Faas Wilkes van XerxesDZB. Tot mijn schande ben ik nog nooit bij het standbeeld en in het sportpark geweest. In Milaan en Valencia heb je restaurants waar ze lyrisch worden als de naam van mijn

opa valt. Illustere trattoria's waar zijn beeltenis overal terug te vinden is in schitterende zwart-witfoto's; ik zou er dolgraag eens heen gaan als deze coronacrisis echt voorbij is. En mijn opa's begrafenis in de Rotterdamse Sint-Laurenskerk, zomer 2006, zal ik nooit vergeten. Zo veel mooie woorden van belangrijke mensen, het overdovende orgel dat nog één keer speciaal voor hem het Wilhelmus speelde. En de excuses van de KNVB voor het feit dat opa tussen 1949 en 1955 geen interlands mocht spelen omdat hij door zijn vertrek naar Inter een prof in een amateurwereld was geworden. Toen, bij die afscheidsdienst, voelde ik het als jongetje van elf meer dan ooit: mijn opa was niet zomaar iemand ...

Toch is voor mij iets anders minstens zo belangrijk: hoe was hij als mens? Als ik mensen over hem hoor praten, zijn die altijd vol lof. Niet alleen vanwege zijn magische spel, maar ook en vooral omdat hij zo'n prettige persoon was. Een zachtaardige, elegante familieman, onberispelijk gekleed, voorkomend; nooit kritiek op anderen, altijd in voor een grap. Het vleit me uiteraard, maar het prikkelt me ook: had opa dan helemaal geen rafelranden? Was hij weleens opstandig, zoals ik dat kan zijn als ik onrecht bespeur? Wat is er waar van het verhaal dat hij af en toe een borrel te veel nam? Sprak hij aardig over de nieuwe generaties of juist heel kritisch? Was hij gul of gierig? Waarom heeft hij na zijn carrière nooit meer iets gedaan in het topvoetbal, is hij geen trainer geworden? Was hij de voetbalwereld beu of paste dat trainerschap niet bij zijn karakter?

In een artikel van zijn goede vriend en journalist Jan D.

Swart lees ik dat die tussen vele smeüige en vooral gezellige anekdotes door slechts één keer wat stevigs uit de mond van opa kon optekenen. Dat was nadat in 1992 het nietige Denemarken de Europese titel had gewonnen. Prachtig vond mijn opa dat, zo'n elftal dat van de camping was geplukt en pardoes al die grote landen versloeg. Opa zei toen: 'Rinus Michels heeft waanideeen. Hij heeft van de voetballerij scheikunde gemaakt. Andere trainers apen hem na. Een trainingskamp? Ik word bijna beroerd van het woord. Trainingskampen zijn centra van gestook en wangunst. Je kan op topniveau nooit van zijn leven elf spelers bij elkaar brengen die elf vrienden zijn ... De beste voorbereiding is zo kort mogelijk en het liefst in ongedwongen sfeer ... Daarom is het ook nooit in mijn hoofd opgekomen om trainer te worden. Ik doe mijn stinkende best om die gasten te volgen, maar het lukt me niet.'

Zo was opa blijkbaar ook: eigenzinnig en een tikje dwars. Stukje voor stukje wil ik de puzzel gaan leggen. Wie was mijn opa? Wie was Faas Wilkes, de man van wie ze zeggen dat hij vóór Cruijff de beste Nederlandse voetballer was, de man van wie ik als laatste in de rij de familienaam draag?

DONNY VAN DE BEEK:

‘Die goal van Zlatan tegen NAC, waarbij hij vijf verdedigers uitkapte... Dan moet je toch meteen denken aan die foto van jouw opa tegen België...’

HOOFDSTUK 1

DE TIJD VAN NU: DONNY VAN DE BEEK EN MATTHIJS DE LIGHT

Het is een bizar idee. Niemand van de familie is hier ooit geweest. En overal staan de bordjes: *Faas Wilkesstraat oost, voetballer 1923-2006*. Als ik om me heen kijk, sta ik in een nieuwe wereld. Zelf woon ik in de Amsterdamse wijk De Pijp, waar reuring koning is en de geschiedenis leeft. Dit hier, op Zeeburg, is andere koek. Nieuwbouw overal, er wordt nog steeds druk gebouwd, gegraven en geheid; het is hier zelfs zo nieuw dat Google Maps als een hypermoderne Faas Wilkes me met vele schijn- en kapbewegingen het bos in stuurt en vreemde rondjes laat fietsen. Ik zie een school met de ramen vol kindertekeningen, ik zie een voetbalveldje om de hoek waar jonge gasten hun kunsten vertonen. Daarachter een grote rode loods met de naam 'Haddock'; als ik erop googel, blijkt het een restaurant te zijn. Ik sta op Zeeburgereiland in Amsterdam, waarvoor ik een flink eind

heb moeten fietsen, de brug over, met zo'n typisch Hollandse tegenwind. Het is guur, maar vanbinnen gloeit het.

Op een appartement prijkt een gloednieuw straatnamenbordje met de naam van opa. Ik zwaai naar de bewoners, een stel van eind twintig, begin dertig dat raar opkijkt van het plotselinge bezoek. Tom en Carolien blijken de twee te heten. Ze komen vriendelijk hun balkon op gelopen en vertellen dat ze hier nu drie jaar wonen. Toen deze buurt uit de grond werd gestampt, gingen zij er als eersten heen. Sindsdien weten ze dat de mensheid in tweeën uiteenvalt: het ene deel houdt van voetbal, het andere niet. 'De reacties,' zegt Tom, 'als we vertellen dat we in de Faas Wilkesstraat wonen, lopen enorm uiteen. Dat varieert van "O ja, dat is die beroemde voetballer!" tot "Hoe schrijf je dat precies, 'Wilkes'?"' Zelf hadden Tom en Carolien ook geen idee wie mijn opa was toen ze hier kwamen wonen: 'We hebben het wel opgezocht op internet: hoe zag die man eruit?'

Als ik vertel dat ik een kleinzoon ben van Faas Wilkes, verontschuldigen ze zich: 'We zijn geen sportfans. Al is dit wel een heel sportieve buurt aan het worden. Er komt een skatepark, er zijn sportvelden, het is een heel kinderrijke buurt. Er wordt hier veel gevoetbald.' Dat doet me goed, een Faas Wilkesstraat waar nooit een bal rolt, lijkt me absolute horror.

Tom en Carolien leggen uit hoe de straat loopt, waar hij begint en eindigt; in dit soort nieuwbouwwijken is het een en al slalommen en schijnbewegingen; opa zal het vanuit de hemel tevreden gadeslaan. Dit is allemaal

in zijn geest. Ik zou hier een huis moeten kopen, bedenk ik; hoe leuk, in de straat van opa. Als ik er nog eens over nadenk, blijf ik toch liever in De Pijp, maar tof vind ik het hier wel: dorps, echt een eiland, iedereen die ik hier tegenkom is vrolijk en groet vriendelijk, niks mis mee. Ik bel mijn zus en laat haar via Facetime zien waar ik ben. Demi, interieurstylist, deelt mijn enthousiasme totaal niet. 'Lelijk!' roept ze. Als ik verder loop, zie ik dat de Faas Wilkesstraat zit ingeklemd tussen de Leo Hornstraat en de John Blankensteinstraat, die zijn vernoemd naar twee illustere oud-scheidsrechters. Daar is mijn opa - bepaald niet de grootste vriend van arbiters - mooi klaar mee. Op de glazen pui van een tandartsenpraktijk hangt een biografietje:

Servaas (Faas) Wilkes (Rotterdam, 13 oktober 1923 - aldaar, 15 augustus 2006) was een bekende Nederlandse beroepsvoetballer. Deze voetballende gentleman wordt gezien als een van de beste en sierlijkste Nederlandse voetballers aller tijden. Daaronder in grote rode letters: Nieuwe patiënten zijn van harte welkom.

Carolien had me nog verteld dat de huizen in de straat niet heel goedkoop waren. 'Best duur eigenlijk.' Gek genoeg vond ik dat fijn. 'Gelukkig,' zei ik, 'opa hield wel van chic.'

Een paar dagen na mijn bezoek aan Zeeburgereiland spreek ik international Donny van de Beek, geboren op 18 april 1997. We zijn al lange tijd bevriend. Als gezinslid van oud-Ajacied Justin Kluivert ken ik veel van de doorgebroken jongens van Ajax, maar met Donny, die inmid-

HOOFDSTUK 8

ROTTERDAM

Als ik oude verhalen lees, boeken, columns, stukjes uit kranten, gaat het vaak over opa's jeugd. Dat hij aan de Hugo de Grootstraat in Rotterdam is geboren, zijn jongensjaren voetballend sleet op het zandveldje aan de Heer Vrankestraat in het Oude Noorden, door zijn ouders Arie en Trui gestimuleerd werd meubelmaker te worden en later werd betrokken bij hun verhuis- en transportbedrijf Fa Wilkes & Zoonen. Mijn oudoom Leen en mijn opa hebben er in hun jonge jaren zwaar werk verricht en spierballen gekweekt. Opa was ook pas zestien toen de oorlog uitbrak, daar moet ik weleens aan denken. Niet alleen omdat hij daardoor minder interlands kon spelen en minder goals kon maken, ik vraag me ook af hoe hij in die jaren was. Moest hij niet in het leger? Hoe gingen de Duitsers met hem om? Gelukkig is er in Rotterdam iemand die vele jaren met

u

48

VERHUIZINGEN

FA A. WILKES & ZONEN

SOETENDAALSCHEN

R D

Faas poseert bij de vrachtwagen van verhuisbedrijf Fa A. Wilkes & Zoonen.

mijn opa optrok. Jan D. Swart werkte lang bij Feye-noord, maar is vooral een bekende journalist. Als iemand mijn opa vaak heeft gesproken en meegemaakt, is hij het wel. Ik kom er al snel achter dat je Jan D. vooral moet laten praten als de naam Faas Wilkes valt. Hij begint aan een onstuitbare monoloog: 'Je opa, Nino, was een heel vriendelijke man, die ik al vanaf mijn tiende ken. Ik ben nu 74, dus we praten over ongeveer 65 jaar geleden, over na het midden van de jaren vijftig. Faas voetbalde inmiddels bij vvv in Venlo.'

'Al heb ik op al mijn leeftijden herinneringen aan je opa, de eerste herinnering vergeet ik nooit meer. Faas was de held van Nederland en als die held dan ook nog vlak bij jouw straat is geboren, is hij als eerste de held van jouw buurt. Soms, als hij bij zijn ouders thuiskwam op de Soetendaalseweg, stond zijn Opel Kapitän in de straat en die auto was niet te missen. Een enorme, gele bak. Als tienjarig jochie heb ik op een dag al mijn moed bijeengeraapt en aangebeld bij de ouders van je opa. Ik zag de Kapitän staan en dacht: Faas moet er dus zijn! Ik schrok me wild, want Faas zelf deed open. "Meneer," stamelde ik, "mag ik misschien uw auto wassen?" Faas vond het blijkbaar geinig, want die zei meteen: "Begin maar!" Daar stond ik: geen emmer, geen zeem en geen water. Faas weer naar binnen om dat allemaal voor mij te regelen en zo heb ik uitstekend mijn werkje kunnen doen. Toen de Kapitän blonk als vanouds kwam Faas kijken en drukte me zo een rijksdaalder in de hand. Twee gulden vijftig, een godsvermogen in die tijd, een monsterbedrag, te vergelijken met honderd euro nu.

Die gift had twee consequenties: Faas – een legende die ik alleen kende van de radioverslagen van ir. Ad van Emmenes – was op slag mijn vriend en twee weken later durfde ik wéér aan te bellen of ik wéér die auto mocht wassen. Niemand was zo teleurgesteld als ik toen hij in 1958 van vvv naar het Spaanse Levante verkaste. De wasbeurten waren voorbij.’

‘Ik woonde dus in “zijn” buurt. En de zus van Faas’ vader, mevrouw Smit, zijn tante, was onze buurvrouw. Mevrouw Smit-Wilkes. Dat heb ik Faas natuurlijk meteen verteld, dat schepte een band. Maar na het autowasavontuur duurde het een paar jaar voor ik hem weer zag. Na een seizoen bij Levante te hebben gespeeld keerde hij terug in Limburg, ditmaal ging hij voetballen bij Fortuna '54. Ik was inmiddels dertien, veertien jaar en een verwoed handtekeningenverzamelaar. Fortuna speelde een keer bij Feyenoord. Gingen ze met de trein van Limburg naar Rotterdam en dan stonden er allemaal taxi's klaar op het stationnetje aan de Oranjeboomstraat om de voetballers dat laatste stukje naar het stadion te brengen. Na de match was dat uiteraard de uitgelezen kans om in alle rust op het stationnetje een handtekening te scoren. Maar een van de Fortunezen, Henk Angenent, pikte als een soort van voetbalhumor mijn boekje af en legde die op het dak van het wachthokje. Cor van der Hart legde het nog even wat verder buiten mijn bereik. Dat pikte jouw opa niet. Die pakte mijn boekje en gooide meteen zo de tas van Van der Hart op de rails. Vervolgens zorgde hij dat ik mijn handtekeningen kreeg, gaf me mijn boek en zei: “En nu

gauw naar huis en doe mijn tante de groeten.” Overigens, klein detail: de mannen van Fortuna hadden die dag, 8 mei 1960, met 7-1 verloren ...’

‘Weer later, Faas speelde inmiddels opnieuw bij Xerxes en je onthoudt stomme dingen soms, Nino, ik weet het, maar ik herinner me nog zo goed dat je op dat terrein van Xerxes nooit je auto mocht parkeren. Dat was heilig. Toch was er één voetballer die dat wel mocht: je opa. Het waren zijn laatste jaren als voetballer en daarna is hij met je oma de kledingzaak op de Lijnbaan begonnen, Monisima. En ik werd journalist bij *Het Vrije Volk*. Toen kon ik hem gelukkig vrij veel interviewen. Tot zover mijn jeugdtijd.’

Mijn opa en Jan D. Swart koesterden een vriendschap voor het leven. Ik ben zo benieuwd hoe hij als vriend was. Stond hij bekend als gierig of gul? Jan D.: ‘O, hij was zeker niet gierig. Je opa dronk zijn borreltje, en dan gaf hij gul rondjes, hoor. Hij dronk zijn wijntjes ook wel eens stiekem, hij kreeg weinig kans om weg te gaan, je oma hield Faas goed in de smiezen en hield hem strak.’ Dat is allemaal geen geheim, aldus Jan D. Swart, die in het boek *Kanjers, culthelden en engnekken* een mooi portret over opa schreef.

Daarin zegt mijn opa: ‘Ik drink graag een wijntje. Dat ben ik gaan leren in Italië. Als ik voor een wedstrijd van het Nederlands elftal was uitgenodigd, nam ik er al één bij de lunch. Niemand die het zag. Ik ging gewoon naar de ober en liet het aanrukken op een blad waarop ook de bessensap voor Jan Klaassens stond. De kleur was hetzelfde.’

In dat portret lees ik waarom opa na zijn carrière zo weinig meer naar het voetballen ging. Hij had ook een keer in *De Telegraaf* gezegd: 'Als ik de keus heb tussen uit eten of naar Gullit en Van Basten, dan kies ik voor het restaurant.' Het voetballen boeide hem niet meer, hij vond er soms na een kwartier al 'geen pest meer aan'. En dan maakte hij het gezellig. Te gezellig. Tegen Jan D. Swart vertelde hij: 'Dus na de rust zaten mijn vriend Jan den Otter en ik in de kantine en zijn vijf wijntjes gauw naar binnen. Als je dan thuiskomt, wil je je groothouden. Je trekt voor de gezelligheid een flesje open. Maar dat gaat vijf minuten goed, bij het zesde wijntje ga je dat voelen en voordat je het weet, val je op de bank in slaap. Daarom ben ik ermee gestopt.' Het is duidelijk

FAAS: 'Als ik de keus heb tussen uit eten of naar Gullit en Van Basten, dan kies ik voor het restaurant.'

FAAS WILKES was bijna veertig jaar lang topscorer aller tijden van Oranje. Hij was een idool van Johan Cruijff. Al ver voor de sterren van nu speelde hij als eerste Nederlandse profvoetballer voor volle stadions in Milaan en Valencia. Toch kent bijna niemand hem meer.

NINO WILKES is zijn kleinzoon en heeft nu de leeftijd waarop zijn opa glorieerde. Reden om op zoek te gaan naar de man van wie hij nog zoveel niet wist. Op zijn tocht kwam hij diverse generaties tegen: Donny van de Beek, Matthijs de Ligt, Patrick Kluivert, Dennis Bergkamp, Jan Mulder, Sjaak Swart. Samen met vele anderen legden zij de puzzel: wie was die meesterlijke, unieke voetballer? Wie was opa Faas?

Faas Wilkes was de elegantie ten top. Kwaliteit, techniek en snelheid zijn bij hem in één lichaam gebundeld. Als ik één idool zou moeten noemen, is het Faas Wilkes.

– JOHAN CRUIJFF

9 789021 577746

**KOS
M•S**

NUR 491

Kosmos Uitgevers, Utrecht/Antwerpen

www.kosmosuitgevers.nl